

В.Ю. ШПАРИК, А.Г. СІРЕНКО

Інститут природничих наук

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
вул. Галицька, 201, м. Івано-Франківськ, 76000

**ДО ФАУНИ АМФІБІОТИЧНИХ СИРФІД (*SYRPHIDAE*, *DIPTERA*,
INSECTA) УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ І ПЕРЕДКАРПАТТЯ**

ключові слова: *Syrphidae*, *Eristalis*, *Helophilus*, *Parhelophilus*, *Syritta*.

key words: *Syrphidae*, *Eristalis*, *Helophilus*, *Parhelophilus*, *Syritta*

V.Y. SHPARYK, A.G. SIRENKO

**TO THE FAUNA OF AMPHIBIOTIC *SYRPHIDAE* (*DIPTERA*, *INSECTA*)
OF UKRAINIAN CARPATHIANS AND PRECARPATHIANS**

Institute of natural science,

Vasyl Stefanik Precarpathian National University

201 Halytska Str., Ivano-Frankivsk, 76000, Ukraine

During the studying of the fauna of *Syrphidae* (*Diptera*, *Insecta*) in 2000-2005 y. 19 amphibiotic species from genera *Eristalis* (11 species), *Eristalinus* (1 species), *Helophilus* (5 species), *Parhelophilus* (1 species), *Syritta* (1 species) – in the territory of Eastern Carpathians and Precarpathians were determined. 3 new species for fauna of amphibiotic *Syrphidae* (*Diptera*, *Insecta*) within Carpathians and Precarpathians were discovered.

Личинки сирфід (*Syrphidae*, *Diptera*, *Insecta*), що належать до родів *Eristalis*, *Eristalinus*, *Helophilus*, *Parhelophilus*, *Syritta*, *Lejogaster*, *Orthonera*, *Neoascia* та ін. ведуть водний спосіб життя – розвиваються у сапропелі різних водойм, що насичені органікою, яка розкладається. Під впливом антропогенних факторів різноманітність фауни сирфід різних природних екосистем, у тому числі амфібіотичних сирфід зменшується – поширюються виключно синантропні полісапроби. Тому вивчення фауни амфібіотичних сирфід важливе для оцінки впливу антропогенних факторів на екосистеми.

Дослідження фауни сирфід (у тому числі амфібіотичних) Карпат і Передкарпаття розпочали Wierzejski та Nowicki [8]. Окремі дані про амфібіотичних сирфід Передкарпаття знаходимо у роботах Bobek [8]. Останній еколого-фаунистичний огляд фауни сирфід Українських Карпат і Передкарпаття, в тому числі амфібіотичних здійснила З.Л.Анікіна (1964, 1965, 1966, 1970, 1971а, 1971б, 1972, 1973, 1980) [1–7], але окремі райони північного мегасхилу Українських Карпат і Передкарпаття залишилися дослідженими недостатньо та фрагментарно.

Об'єкти та методи досліджень

Збір комах здійснювали на території Івано-Франківської області в 8 різних стаціях – як гірських, так і рівнинних, на висотах від 256 до 1600 м (тут і далі – над рівнем моря). Імаго відловлювали методами ручного збору і косін-

ня. Добрі результати давав збір на різних квітучих рослинах, особливо в субальпійському поясі та на лісових галявинах. Ми використовували повітряні сачки різних конструкцій, з яких найбільш практичним виявився сачок із діаметром кола 40 см, глибоким мішком (60 см) і ручкою (100 см), що знімається та складається. Матеріал збирали з травня до вересня включно у 2000-2005 рр. Визначення матеріалу здійснювали як за зовнішніми морфологічними ознаками, так і за будовою геніталій самців. Застосовували традиційні методи препарування та визначення видів. Визначення видів проводили за роботами [11; 12; 10]. Видові назви наведені згідно з Н.Ніппа, Т.Ніelsen, J. van Stenis [12], класифікація – згідно L.V.Рeck [13]. У роботі використані колекції авторів та колекції С.Я.Мельника (Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаніка, кафедра біології та екології, зоологічний музей, м. Івано-Франківськ).

Досліджували власне амфібіотичні сирфіди, результати дослідження фауни умовно амфібіотичних сирфід, що розвиваються у тимчасових водоймах, у дуплах дерев та вологих місцях (сирфіди з родів *Myathropa*, *Sphegina*, *Mallota* та ін.) у цій роботі не наводяться.

Результати досліджень та їх обговорення

У 2000-2005 рр. були проведені дослідження фауни амфібіотичних сирфід різних стацій Українських Карпат і Передкарпаття. Було виявлено 19 видів амфібіотичних сирфід, що належали до 5 родів (табл. 1).

Таблиця 1.

Амфібіотичні види сирфід, виявлені в різних стаціях Українських Карпат і Передкарпаття в 2000-2005 рр.

№	Вид	Стації							
		I						II	
		A	B	C	D	E	F	G	H
<i>Tribe Eristalini</i>									
Genus <i>Eristalis</i> Latreille, 1804									
Subgenus <i>Eoeristalis</i> Kanervo, 1938									
1	<i>Eristalis alpina</i> Panzer, 1798	–	–	–	–	–	+	–	–
2	<i>Eristalis arbustorum</i> Linnaeus, 1758	+	–	+	+	–	–	+	+
3	<i>Eristalis intricaria</i> Linnaeus, 1758	+	+	+	–	–	–	–	–
4	<i>Eristalis jugorum</i> Egger, 1858	+	+	–	–	–	–	–	–
5	<i>Eristalis lineata</i> Harris, 1776*	–	–	+	–	–	–	–	–
6	<i>Eristalis oestracea</i> Linnaeus, 1758*	–	–	–	–	–	–	–	+
7	<i>Eristalis pertinax</i> Scopoli, 1763	+	+	+	–	–	+	–	–
8	<i>Eristalis rupium</i> Fabricius, 1805	+	+	–	–	+	–	–	–
9	<i>Eristalis simillis</i> Fallen, 1817	+	+	–	–	–	–	–	–
10	<i>Eristalis interrupta</i> Poda, 1761	+	–	–	+	+	–	+	+
Subgenus <i>Eristalis</i> Latreille, 1804									
11	<i>Eristalis tenax</i> Linnaeus, 1758	+	+	+	+	+	+	+	+
Genus <i>Eristalinus</i> Rondani, 1845									

Продовження таблиці									
Subrenus <i>Lathrophthalmus</i> Mik, 1897									
12	<i>Eristalinus aeneus</i> Scopoli, 1763	-	-	-	-	-	-	+	-
Genus <i>Helophilus</i> Meigen, 1822									
Subgenus <i>Helophilus</i> Meigen, 1822									
13	<i>Helophilus affinis</i> Wahlberg, 1844*	-	-	-	-	-	-	+	-
14	<i>Helophilus hybridus</i> Loew, 1846	+	-	-	-	+	-	-	-
15	<i>Helophilus lapponicus</i> Wahlberg, 1844	+	-	-	-	-	-	-	-
16	<i>Helophilus pendulus</i> Linnaeus, 1758	-	+	-	-	-	-	-	-
17	<i>Helophilus trivittatus</i> Fabricius, 1805	+	+	+	-	-	-	+	-
Genus <i>Parhelophilus</i> Girschner, 1897									
18	<i>Parhelophilus frutetorum</i> Fabricius, 1775	-	-	-	-	-	-	+	+
Tribe <i>Milesini</i>									
Genus <i>Syritta</i> Le Peletier et Serville, 1828									
19	<i>Syritta pipiens</i> Linnaeus, 1758	-	-	-	-	-	-	+	+

Примітка: * – види нові для фауни Карпат і Передкарпаття.

Стації: I. Карпат: А – гірські річкові луки в долині р. Зубрівка (гірський масив Горгани), 800 м над р. м.; В – гірські річкові луки в долині р. Женець (гірський масив Горгани), 750 м над р. м.; С – гірські річкові луки в долині р. Бистриця Солотвинська (гірський масив Горгани), 740 м над р. м.; D – гірські луки навколо озера Синевір, 1100 м над р. м.; Е – гірські річкові луки в долині р. Шибений (гірський масив Черногора) 870 м над р. м.; F – субальпійські луки на г. Ігровище, 1600 м над р. м.

II. Передкарпаття: G – лісові луки заказника „Казакова долина” (околиці м. Івано-Франківська) 280 м над р. м.; H – лісові луки околиць с. Волосів, 340 м над р. м.

Як видно з отриманих результатів, видовий склад фауни амфібіотичних сирфід різних біотопів Карпат і Передкарпаття суттєво відрізняється. Найбагатшими виявилися біотопи гірських прирічкових лук гірського масиву Горган – екосистеми, що перебувають під мінімальним антропогенним тиском серед усіх досліджених. Простежується певний висотний градієнт – видовий склад фауни сирфід біотопів, що розташовані на різних висотах істотно відрізняється. Тільки один вид із 19 виявлених зустрічався в усіх без винятку досліджених стаціях – *Eristalis tenax* Linnaeus, 1758 – синантропний вид-космополіт.

Висновки

У фауні амфібіотичних сирфід Карпат і Передкарпаття на сьогодні виявлено 19 видів.

У результаті досліджень 2000-2005 рр. виявлено 3 нових для фауни Карпат и Передкарпаття видів амфібіотичних сирфід.

Подяки

Автори щиро вдячні Григорію Попову – співробітнику Донецького ботанічного саду НАН України, за консультації та допомогу в проведенні досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Аникіна З.Л.** К изучению экологии журчалок (*Diptera, Syrphidae*) Закарпаття // Экология насекомых и других наземных беспозвоночных Советских Карпат. — Ужгород, 1964. — С. 3-6.
2. **Анікіна З.Л.** До фауни *Syrphidae* Закарпатської області // Тези доповідей та повідомлень до XIX наукової конференції. Сер. біологічна. — Ужгород, 1965. — С. 67-70.
3. **Анікіна З.Л.** Про мух-сирфід (*Diptera, Syrphidae*) Закарпаття // Комахи Українських Карпат і Закарпаття / Респ. міжвідомч. збірник. Серія „Проблеми зоології” / Відпов. ред. І.Г.Підопличко. — К.: Наукова думка, 1966. — С. 141-148.
4. **Аникіна З.Л.** К итогам изучения мух-сирфид Советских Карпат // Аннотации докладов VI съезда ВЭО. — Воронеж, 1970. — С. 11.
5. **Анікіна З.Л.** Склад та розподіл сирфід (*Diptera, Syrphidae*) Прикарпаття // Тези доповідей I конференції молодих вчених західних областей УРСР. — Львів, 1972. — С. 66-67.
6. **Аникіна З.Л.** Сирфиды (*Diptera, Syrphidae*) Украинских Карпат: Автореф. дис. ... канд. биол. наук: / Укр. с.-х. академия. — К., 1973. — 20 с.
7. **Аникіна З. Л.** Фауна и экология сирфид (*Diptera, Syrphidae*) Украинских Карпат // Исследования по энтомологии и акарологии на Украине / Тез. докл. II съезда УЭО. — К., 1980. — С. 7-9.
8. **Ліщук А. В.** Стан вивченості мух-дзюрчалок (*Diptera, Syrphidae*) Західного регіону України // Загальна і прикладна ентомологія в Україні. — Львів, 2005. — С. 128-129.
9. **Штакельберг А.А.** Отряд *Diptera* — двукрылые. Введение // Г.Я.Бей-Биенко (Ред.). Определитель насекомых европейской части СССР. — Л.: Наука, 1969. — Т. 5. — Ч. 1. — С. 7-34.
10. **Штакельберг А.А.** Семейство *Syrphidae* — журчалки // Там же. — Л., 1970. — Т. 5. — Ч. 2. — С. 11-96.
11. **Ніппа Н.** A generic revision of the genus *Syrphus* and allied genera (*Diptera, Syrphidae*) in the Palearctic region, with descriptions of the male genitalia // Acta Entomol. Fenn. — 1968. — Vol. 25. — 94 p.
12. **Ніппа Н., Nielsen T. R., van Stenis J.** The West Palearctic species of the genus *Eristalis* Latreille (*Diptera, Syrphidae*) // Norwegian Journal of Entomology — 2001. — Vol. 48, № 2. — P. 289-327.
13. **Peck L.V.** Family Syrphidae // Soós A. & Papp L. (eds.), Catalogue of palaeartic *Diptera*. — Budapest: Akadémiai Kiadó, 1988. — Vol. 8 (*Syrphidae* — *Conopidae*). — P. 11-230.